

Ramajana

vaj Pheniben pal e Rāmaste

Anglatunó lāv Leksástar Manušéstār pal amāré Bāré Devléste

1.

O Devél si jekh, romále, ne mujá si bŭt Devléste.

Vaš dová isi, čhavále, bŭt navá e Devlōréste.

2.

Kon si Brahma. Višnu, Šiva? Da si jekhipén trinéngro!

Tri-mŭrtí – da sanskritítkes jekhipén khārél-pe léngro.

3.

Bŭt mŭjá isi Devléste . . . Kón len khetané ginéla?

Dro sāró Devél andré si, so mánuš trujāl dikhéla.

4.

Kham upré pro bolibén si, Sŭrja les hārā khārénas.

Jāg pre Phuv telé, les Agni sanskritítkes gódli dénas.

5.

Kham, te Jāg, te Veš, te sákon Kašt dro Veš – mujá Devlěskre,

Plaj učó, te Himālāji, te Jivá – mujá si Lěskre.

6.

Jov dživéla dre žvirénde. Jov dživdó si dre aménde,

Jov dre túte, Jov dre mánde, dre sārě Jov mánušénde.

7.

Šíva les khārén, kolyí Jov si lačhó te dél sārénge,

Mištípén te Báxt. Kolyí Jov si Lačhó Amāl aménge.

8.

Nin Bhairáva Les khāréna, kidi Nálačho si dyósa,

kidi daravél sārén Jov, kidi Trašanó si mósa.

Rámájana **aneb Vyprávění o Rámovi**

Úvodní slovo Leksy Manuše o našem velikém Bohovi

1.
Bůh je jen jeden, Romové, však mnoho odlišných tváří má,
proto se on, drazí lidé, různými jmény nazývá.
2.
Kdo je Brahma, Višnu, Šiva? Toto božská trojice je!
V sanskrtu slovo *trimúrti* tu trojjedinnost označuje.
3.
Bůh má nesčetná vzezření, kde je tomu počtu míra?
Božstvo je uvnitř všech věcí, člověk ho pouze nazírá.
4.
Slunce na nebi vysoko kdys dávno Súrjou nazvali,
Oheň je zas dole na zemi a v sanskrtu zní Agni.
5.
Slunce, oheň, les a stromy v něm, jsou podobou boha jen,
jeho líce jsou sněžný kraj, vysoké hory Himálaj.
6.
On žije ve všech zvířatech, pobývá i v nás samotných,
je v tobě a je i ve mně, a ve všech bytostech lidských.
7.
Ten bůh se Šiva nazývá, když je ke všem přívětivý,
když dobro a štěstí dává, je nám přítelem laskavým.
8.
Bhairava mu též říkájí, když je v srdci ukrutný,
když strach a hrůzu nahání a je v tváři strašidelný.

9.

Natarádža Les khāréna, da si Ráj e Khelibnáskro.
Iša vaj Išvára nin si nav avér ‘māré Xuláskro.

10.

Mahā-kāla Les khāréna nin, ne dá si sanskritítkes,
romanés Bāró Kāló si te adá si nin indítkes.

11.

Jov si Murš, Jov Rom te Dād si, nin Romni isi xaj Léste,
Jov Devél, ne sar Mānůš si, si sāró, sár e Muršéste.

12.

Léskire Romňáte nin si šel šelá navá, ne léndär,
pašedér isi aménge nav Kāli, Joj si plajéndär.

13.

Joj si Čhaj Himāljéngri, Himālāja-Sutā khārna,
La, te Pārvati, Bergéngri vaj Plajéngri; Látär dārna.

14.

Kidi Joj tal nav Bhairávī, do si Trašaní, xaj phírla,
te „trišůl“ – triné-dandéngro doj sastér dro vást rikírla.

15.

Pátra-Dévī La khāréna, Joj, sār Patradýí, avéla,
ko Romá, šukār gilénca Joj Romén lošakiréla.

16.

Kāla, Krišna, Rāma – da si trin lavá xaj sanskritítka:
romanés perilidžán-pe, sār „Kāló“, navá devlítka.

17.

Anglunó isi xaj Šiva, averá duj xaj ginén-pe, inkarnācijī
Višnúskre, säre-trin „Kāló“ khārén-pe.

9.

I Natarádža ho zovou, a to král tance znamená.

On je Íša či Íšvara, a ještě jiná jména má.

10.

Zovou ho i Mahákála, toť jeho jméno sanskrtské,
romské je pak Báro Kálo, obdobně tak je i hidské.

11.

On je muž, otec a manžel, neboť má ženu a děti.

Je bůh i člověk zároveň; sdílí život se smrtelníky.

12.

Jeho choť má na stovky jmen, ale ze všech těch, věřte mně,
Romům nejbližší Kálí je, původem horská bohyně.

13.

Je dcerou boha Himálaje, Himálajkyní ji zovou.

Těž jí říkají Párvatí či Hora s tváří děsivou.

14.

Když Bhairaví jí říkají, nahání hrůzu strašlivou –
má *trišúl* čili trojzubec, který drží ve svých rukou.

15.

Okřídlená³ ji říkají, vždyť přichází na Vzkříšení⁴
k Romům s krásnými písněmi a rozveselí je těmi.

16.

Kála, Kršna a Ráma jsou sanskrtská tři jména božská,
podobu Kálo či Černý je překlad či forma romská.

17.

První Šivu označuje, dvě další Višnu vtělení,
ačkoli všichni tři bozi tělesným vnějškem jsou černí.

18.

Krišna si Devél-Pastúxos, Princis, Murš si Māribnítko,
Rāma nin si Māribnāris te Čhāvó si thagarítko.

19.

Būt si Develá indítka, kon sār mānušá dživéna,
kon kheléna te gabána, sána-pe, džuvlyén kāména. . .

20.

Si Joné lačhé-jiléngre, vast tirdéna mānušéngre,
ne kolyí Joné rušéna, bibaxtá kéréna léngre.

21.

Būt si Develá indítka!... Būt si avatāri Leste,
kon si jékh, ne būt mujá si te navá si būt konéste.

22.

Si Devléste avatāri, inkarnāciji phuvjítka,
te adyáke bāt upré si avatāri bolibnítka.

23.

Šiva si jekh jekhipén xaj péskire šukār Romňása,
Nāra-Nārī Len khárén, kaj si Kāló pro paš Kālyása.

24.

Jov Bāró Derjáv si, Jój si Léň, saví ke Jóv prastála,
jivuné parné plajéndär, sáig Joj pal Léste džála.

25.

Joj si Léskri avatāra, Jov si Lákri, jekh jekhéša,
khetané phandlé Joné si, sār māró isi lonéša.

26.

O Devél si jekh, romále, ne mujá si būt Devléste,
vaš-dová isi, čhavále, būt navá xaj Devlōréste.

18.

Kršna je bůh pastýřský, smrtelník, bojovník a princ.
Těž bůh Ráma je bojovník, a zároveň i králevic.

19.

Je mnoho bohů u Indů, žijících na způsob lidu,
tančí, zpívají, žertují a také ženy milují.

20.

Ti dobrá srdce mívají a lidem pomoc skýtají,
ale když se rozhněvají, neštěstí jim přichystají.

21.

Je mnoho bohů indických, či mnohé podoby bůh má,
on však je pouze jediný, jen různé tváře mívá.

22.

Bůh má pozemská zjevení, která též vtělení zvou se.
Také má mnoho *avatárů*, jimiž božská zrození rozumějí se.

23.

Šiva je spojen v jednotě s krásnou podobou své chotě,
říkají jim Nára-Náří, on je Kála, ona Kálí.

24.

On je oceán veliký, ona řeka k němu spěchá,
od bílých hor zasněžených zdaleka k němu přitéká.

25.

Ona je jeho vtělením, on zas jejím zpodobněním,
každý je toho celku půl, jsou navzájem jak chléb a sůl.

26.

Bůh je jen jeden, Romové, však moc odlišných tváří má.
Proto se bůh, draží lidé, různými jmény nazývá.

JEKHTO LILVARI ČHAVORIPEN

I. Rakiribén e Nāradása

1.

Gudlé-lavéngiro rašáj vešítko,
poétos godyavér bāró indítko,
Vālmiki pir o náv, jov ko Devlítko,
ko Nārada javjá, do murš lilítko.

2.

O Nārada dživdyá maškär Devlénde,
džänélas, so upré kērél-pe lénde,
phirdyá pre phúv maškär e mānušénde,
jov te-džänél, so si maškär aménde.

3.

Javjá jov jékhvar nin e bolibnástär,
phučhjá Vālmiki tógit Nāradástär:
„Lačhé-jilés kro, Tu, kon džänipnástär
san barvaló, Védéngre ginipnástär!

4.

Phen mänge, kón nāné makhló došása,
kon si lačhé jilésa te godyása,
kon lav rikírla, si šukar, zorjása
džändló sārénge, péskre muršipnása?“

5.

Te Nārada, sumnál te bolibnáskro,
phendyá: „Da si čhāvó Dašaratháskro,
o Rāma!“ Dūredér sās Nāradáskro
roshenibén pal dživipén Rāmáskro.

KNIHA PRVÁ DĚTSTVÍ

I. Rozmluva s Náradou

1.

Obětník výřečný a lesní poustevník,
veliký a moudrý indický básník,
jménem Válmíki a bohům podobný,
k Náradovi přišel ten muž učený.

2.

Kdysi zřec Nárada mezi bohy žil,
zvěděl co nahoře u nich se děje,
a potom na zem k nám lidem sestoupil,
aby sám poznal, jaký náš život je.

3.

Jak tu Nárada sešel z nebe na zem,
hned byl dotázán básníkem Válmíkim:
„Ty, dobrosrdečný, který jsi zdrojem
moudrostí jakož i poznáním védským,

4.

pověz mi kdo není hříchem poskvrněn,
kdo je dobrého srdce a rozumný,
kdo je silou a mužností opatřen,
kdo drží slovo a kdo je pohledný?“

5.

Pak světec a božský muž Nárada děl:
„To je pouze Ráma, syn Dašarathy.“
A takto hned dále světec vyprávěl
dlouhý životní příběh prince Rámy.

6.

Šundyá Vā1miki Nāradáskre móstār
pal e čhāvéste Ikšvákéngire rodóštār,
te jov kamjá te-rosphenél gilyénca,
pal e Rāmáste léskre murškané rendénca.

II. Čiriklé te šlokákro bijanipén

1.

Jékhvar Vālmiki paš réka phirélas,
siklyaišnāris sās nin, rakirélas,
léske Vālmiki : „Dikh, léñ sās thavdéla,
dikh, sār lokhés o pānī plivma déla !“

2.

Nádūr sās veš. Jov dikhjá: duj pāñengre,
duj čiriklé, kon gudlé sās gloséngre,
duj čiriklé, duj krundžá doj khelénas,
kon jekh jekhés kovlipnása kaménas.

3.

Tógit dijá doj kārjé xaj jekhátār,
murš xolyamó vari-káj, te kārjátār
jekh čirikló-murškanó xaj pērēla,
te mērindčj jov phakénca marēla.

4.

Léskri terni doj rovēla žalyása,
lákro kolin si pherdó e dukhása,
déla joj gódlī bārē rovibnása...
Tógit Vālmiki phenél xolinása.

5.

„Te-jovél armán-dinó, kon adalé kārjé-dībnása,
rat čhordyá, katé jone isās phandlé e kamibnása!“

6.

Válmíki pak poslouchal z úst Nárady
o potomcích z Ikšvákuova rodu,
a tu pak zatoužil vyprávět ve zpěvech
o Rámovi a jeho hrdinských činech.

II. Ptáci a vznik šlóky

1.

Jednou se Válmíki procházel u řeky,
kde jeho žák byl, i řekl mu Válmíki:
„Vidíš, jak v řece tady tekou proudy,
jak v ní postupně přibývá vody!“

2.

Tam poblíž byl les, v němž uzřel v úžasu
párek vodních ptáků půvabných hlasů,
dvě *krauňče* neboli sluky si hrály,
spolu se tady něžně milovaly.

3.

Najednou na ně vystřelil lovec zlý,
hned jeden ptáček byl zasažen šípem,
umíral mávaje a tluče křídly,
právě sameček, který upadl na zem.

4.

Jeho mladá družka hořce plakala,
a hrud' se jí prudce plnila žalem.
Zas plakala, naříkala, vzlykala.
I řekl Válmíki rozhněvaným hlasem:

5.

„Já proklínám toho střelce, který vystřeliv šíp z luku
prolil krev nevinného samce, láskou zmámenou sluku!“

6.

Tógit Vālmiki nisó na phenélas,
sār-bit jov péske godí var-so délas.
Ted jov jekhátär adyáke rakírla,
Bharadvādzáske, savó lesa phírla:

7.

„Šun, mro čhāvó! Da lavá e gilyákre,
kaj me phendyóm, dikhi dukh čiriklyákri,
aští te-gabáv, me len „šloka“ khāráva,
gabáva, pre vīna pašé bašaváva.

8.

Joné xaj bijándine mánde žalyátär,
dikhi čiriklés, kaj mejá, mre tugátär.
Joné ločiné mre jiléstär, meňkéňdär,
avrí viurnándine xaj mre ušténdär.“

III. *Brahmā*

1.

Tógit javél e Štaré xaj Mujéngro,
Brahma . . . Šunél les Vālmiki liléngro :
„Tu, kon fedér san maškär sumnalénde,
džäin, bičhavdyóm da lavá me gilyéngre.

2.

Lén me čhuvdyóm dro tro muj, dro uštá.
Lésa sār vīna andré dro vastá,
si te – gabás pal Rāmáste – čhāvéste –
kēribená xaj bāré isi léste.

3.

Póžgit pre phuv isi bérge, plajá,
póžgit thavdéna o réki, leňá,

6.

Dlouho potom Válmíki nepromlouval,
jakoby o tom v duchu uvažoval.
A najednou básník slovo vyslovil
k Bharadvádžovi, který tu s ním byl:

7.

„Slyš, synku! Tento ptačí žal či *śóka*
byl mnou viděn a bude popsán slovy
jež řeknu veršem a ten nazvu *ślóka*,
a teď zazpívám, na vínu zahraji.

8.

Ślóka se ve mně ze žalu zrodila,
ze smutku, že vidím mrtvého ptáka.
V mém srdci a z mé bolesti povstala,
vylétla ven, z mých úst se projevila.“

III. Brahma

1.

Zjevil se Brahma, jenž čtyři tváře má
pak tomu moudrý Válmíki povídá:
„Ty, který jsi mezi světci nejlepší,
věz, slova toho zpěvu jsem složil já.“

2.

„Já jsem je vložil do tvých úst, do rtů tvých,
až vezmeš nástroj vínu do rukou svých,
zpívej zpěv o jinochovi Rámovi,
o činech jeho hrdinských kdekdo ví.“

3.

Dokud jsou na zemi hory a skály,
dokud plynou řeky a potoky,

kēribená xaj Rāmáskre džāndlé
jačhéna dživdé dre sārēngre jilé!“

IV. Ajódhja

1.

Dój, kaj si Sarāju-réka, lákro kaj pāní prastála,
doj isi Ajódhja-fóros dro thagaripén Košála.

2.

Šerutnó isi da fóros, bāri diz doj thagaréskri,
dre saví thagár dživéla te sāri avlín xaj lés-kri.

3.

Doj sārē šukār dživéna, mištipén isi sārēnde,
barvalé sārē, čorá te diliné nāné xaj lénde.

4.

Pro barvalipén avréngro manušá doj na dikhéna,
būt bará lurdé dothé si, kon thagaripén rakhéna,
mānušén devlitkonén doj dre patív xaj rikiréna.

5.

Sákon péskro than džānéla, sákon doj buti kéréla,
te nikón doj mānušéndār xaj avrés na xoxavéla.

6.

Doj džuvlyá šukār si mósa te sāné isi stanósa,
doj sārē sasté, žužé si, zoralé, šukār trupósa.

7.

Doj džuvlyénde pro vastá si kuč koré e angrusténca,
miriklé pre mén, zlagá si, dro káná joné čeňénca.

Rámovy činy budou všem známé,
v srdcích lidí on navždy žít zůstane.

IV. Ajódhja

1.
Tam, kde je řeka Saraju, kde se z vod její tok spřádá,
tam se v Kóšalském království město Ajódhja rozkládá.

2.
Hlavní je město království a v něm je palác vládcovský,
pobývá tam král zemský a všechen jeho lid dvořanský.

3.
Každý si tam dobře žije, všichni blaho požívají,
z bohatství těší se, nejsou tam hlupáci ni zloději.

4.
Nekradou cizí majetek, jiným lidem nezávidí,
mají mnoho bojovníků, jež jejich království chrání,
za světce ctí muže, co božské oběti provádějí.

5.
Každý z nich své místo zná a svou povinnost denně plní,
nikdo z těch, kteří žijí tam, jiné lidi nepodvádí.

6.
Ženy jsou v tvářích půvabné, útlých pasů a počestné.
Všichni jsou zdraví, čistotní, krásní a zdatní tělesně.

7.
Ženy na rukou náramky a prsteny drahé nosí,
na krku korálky mají, náušnicemi se honosí.

8.

Rašajá doj služiněna čačipnása e Devlénge,
jāg xačkírna, Ghee (dzet) choréna, e patív kērěna lénge.

V. Dašaratha te Višnu

1.

Ne phūró si Dašarátha, o thagár, te bi-čhāvéngro.....
Kón thagár t'ovél pal léste? Áke phāripén si léngro!

2.

Si avér bibáxt nin lénde – čovaxángro raj Rāvána,
jov thagár isi doléngro, mānušéngro mas kon xāna.

3.

Jov xuláj isi pre Lánka, Beng Bāró dešé šērénca,
būt čovaxajá si léste khetané čovaxaňénca.

4.

Mānušéngro mas kon xāna, mānušéngro rat kon pjéna,
kon Devlénge te rašánga bāri bríga xaj kērěna.

5.

Vaš-dová mangné Višnčstār te-kērél jov e dādéske,
thagarés Dašaratháa, te-bičhavél čhāvén jov léske.

6.

Jékhvar rašajá kralítka bāri jāg kērdé devlítko,
te jāgátār hazdijá-pe Višnu kokoró Svetítko,
sās loló upré pre léste uribén šukār jāgítko.

7.

Jekh suvnakunó čāró jov dro vastá doj rikirélas,
rupuní sas xuph upré; jov o čāró kralíske délas,
te adyáke thagaréske Višnu zoraló phenélas:

8.
Knězové poctivě slouží, bohům obět přinášejí,
máslo do ohně házejí, všemožně je uctívají.

V. Dašaratha a Višnu

1.
Jejich král Dašaratha, však starý je a bezdětný,
kdo po něm bude kralovat, tu starost má lid poddaný.

2.
Jim též působí neštěstí pán čarodějů Ravana,
král hrozných bytostí, pro které je lidské maso potrava.

3.
Ten je panovníkem Lanky, velký běs desetihlavý,
jenž má zástup čarodějů, zloduchů spolek špinavý.

4.
Oni jedí lidské maso a také krev lidskou pijí,
s velkým strachem však prchají před bohy a před *ršiji*.⁵

5.
Proto se lidé modlili, by Višnu otcem učinil
jejich krále Dašarathu, aby ho syny obdařil.

6.
Jednou královští knězové velký oheň rozdělali,
i z ohně tu zjevil se sám Višnu, velký světa pán,
který na sobě měl roucho z ohně rudé a krásné.

7.
V rukou on držel nádobu jen ze zlata vyrobenou,
s poklicí na ní stříbrnou, kterou pak podal královi,
i mocný Višnu promluvil k vládci těmito slovy:

8.

„Ake tuke, Dašarátha, lé čáro adá xābnása,
dé romňéngre te jovésa tu pherdó bāré baxtyása!“
Dašarátha xaj lijá les léstar párikiribnása.

VI. Dašarátha te lés kri irí

1.

Paš devlégire xābnástär säs vaš phüredér romňáke,
Kaušalja la khärenas – paš xābén dijá jov láke.

2.

Jekh oxtóta do xābnástär Kajkejáke popejá-pe.
Kajkejī – avér romní säs, kon driván leske kamjá-pe.

3.

Trin oxtóta jov dijá xaj bolibnáskire xābnástär,
péskre ternedér romňáke, kon khārdyá-pe Sumitráke.

4.

Te khabňándine romňá xaj. Bijandlé čhāvén nin léske,
bāri loš isäs kralíske, amāré phūré dādéske.

5.

Rāma, kon bāró jovéla murš, javjá Kaušaljātär;
Bharata lačhé-rodóskro bijandló säs Kajkejātär;
Lákšmana e Šatrughnása ločiné säs Sumitrátär.

6.

Zoralés phralá kaménas jekh jekhés säre jilésa.
Ne Rāmás bütér kamélas Lákšmana, sa phírlas lésa...
Te Šatrughna Bharatása khetané säs jekh jekhésa.

7.

Džánas berš pal e beršéste, paš-phralá upré bārjónas,
säs lačhé čhāvé dādéske te šukār joné siklónas.

8.

„Tady máš, Dašaratho, vezmi tuto nádobu s pokrmem,
dej ho svým drahým manželkám, budeš převelmi potěšen!“
Dašaratha pokrm převzal a božstvu velmi děkoval.

VI. Dašaratha a jeho rodina

1.

Polovina božského jídla byla pro manželku první,
jménem Kaušalja, polovice pokrmu byla pro ni.

2.

Osmý díl pokrmu své manželce Kaikejí nechal,
jež byla jeho chotí druhou, tu nejvíce miloval.

3.

Tři poslední osmé díly z božského daru věnoval
své manželce nejmladší, kterou jménem Sumitra zval.

4.

Všechny manželky počaly a porodily mu syny,
radost velkou měl panovník, náš král a praotec dávný.

5.

Ráma, který muž velký byl, s Kaušaljou se mu narodil,
Bharata muž urozený, ten s Kaikejí byl zplozený;
od Sumitry však byli dva, Lakšmana a též Šatrughna.

6.

Bratři se navzájem silně a vším srdcem milovali.
Nejvíc však Rámu Lakšmana vždy následoval a rád měl,
všude s Bharatou Šatrughna zajedno byl a za ním šel.

7.

Čas tak plynul rok za rokem, bratři jako z vody rostli.
Byli to hodní synové, všemu se dobře učili.

8.

Dešušov na säs čhävénge, sär javjá rašáj kralyítko,
dre Ajódhja, Višvamíttra jov khārdá-pe, do devlítko.

9.

Jov mangjá Dašarathástär, te-mukhél Rāmás jov lésa,
te – mārén-pe Rāvanása, xolamé čovaxanéša.
Dukhanés isäs dādéske, ne mukhjá jov len devlésa.

10.

Te giné xaj Višvamíttra khetané Bārē Rāmása,
doj karīg o Himālāji, säre trin e Lakšmanása.

VII. Višvamitráskire phenibená

1.

Giinduj pir dróm o Rāma doj slavutno xaj kērdyá-pe,
bilačénca, nažužénca, čovaxánca jov mārdyá-pe,
péskire bārē rendénca, kēribnánca na šardá-pe.

2.

Te kolyí isäs phíró jov, jów Višvamitrás šunélas:
pal Devlénce, thagarénde Višvamíttra rosphenélas.

3.

Thagaréskire čhävénge rosphendyá jov pal Gangáte,
pal avré Hímālajéngre ternedér Umáte – čháte,
sa bijándija Kumāra. Skánda ločijá Gangáte.

4.

Te sār Ásuri Devlénca mārnas Thūd Okeānítko,
sär sārē zorjátär kērnas Piibén Bimēribnítko.

5.

Rosphendyá, jov pal Ajódhja, kána Ságara säs ráske,
rosphendyá, sär dre Košála Ambarīša säs xuláske.

8.

Synům šestnáct let nebylo, když do Ajódhje přicestoval
královský kněz a svatý muž, Višvámitra se jmenoval.

9.

Ten Dašarathu poprosil, aby Rámu nechal s ním
jít do boje s Rávanou zlým, s démonským králem ohavným.
Bylo to těžké pro krále, pustil však syna se vznešeným.

10.

Pak se Višvámitra s Rámou spolu na cestu vydali,
jeli směrem na Himálaj, a s sebou i Lakšmanu vzali.

VII. Višvámitrovo vyprávění

1.

Ráma získal velkou slávu ještě v průběhu pochodu –
zatímco s běsy bojoval a s netvory ohyzdnými.
Nikdy se však nevychloubal svými činy hrdinskými.

2.

Když pak po bitvě byl volný, řeč Višvámitry poslouchal.
Ten mu vyprávěl o bozích, o králích a o císařích.

3.

On královskému synovi vyprávěl o božské Ganze,
nejmladší dceři pána hor, o Himálajově Umě,
a o tom, jak se té Ganze narodil Kumára či Skanda.

4.

O tom jak bozi s Asury Oceán mléka stloukali,
jak nápoj nesmrtelnosti čili nektar dobývali.

5.

Vypravoval o Ajódhje, když byla Sagary říše,
též o Košalském království v době krále Ambaríše.

6.

Pal devlitkoné muršéste, Vásištha savés khārénas,
Kāma-dhenu guruvní sas léste, te-čorén kaménas.

7.

Léstär lá, pal-odová ke joj sāró pro svétos délas,
ná jekh thūd, sāró, so látär Vásištha na pomangélas.

8.

Vari-kána Višvamitra säs thagár, bārē lurdéske,
ne kērdyá-pe jov devlítko, krályima dijí čhavéske.

VIII. Šiváskri kāredín

1.

Sār o khám, savó xačóla dre do čhon, kaj khārna čitra,
ko thagár doj dre Mithíla xaj javéla Višvamitra.

2.

Rakirél jov Džanakáske: „Mánca duj terné phiréna,
kon Bārē Devléskro lūkos te-dikhén driván kaména.“

3.

Mithilákro krályis tógit pindžkirdyá-pes e ternénca,
pal Devléskri kāredín jov rakirdyá adá lavénca:

4.

„Sār džānéna, Mahā-déva ko sastró javjá xolyása,
vaš-dová ke nakhardó säs, jov pherdó säs rušibnása.

5.

Xolyamé phendyá sabnása jov sārē avré Devlénge,
do xābén, savó si léskro, na jačhéla-pe xaj lénge.

6.
Vyprávěl o svatém muži, jehož jméno zní Vasištha,
co měl krávu *kámadhénu*, a tu se chystal unést mu.

7.
Ta mohla všechno poskytnout, dávala všechno na světě,
ne pouze mléko, ale vše, co by po ni Vasištha chtěl.

8.
Višvámitra byl kdysi král a bojovník opravdový,
a pak svatým mužem se stal, království nechal synovi.

VIII. Luk boha Šivy

1.
Jako když slunce zazáří na jaře v měsíci čaitra,
tak se objevil u krále v Mithile zřec Višvámitra.

2.
Králi Džanakovi on děl: „Mám tu s sebou dva mládence,
kteří olbřímí božský luk vidět si přejí velice.“

3.
Tehdy se mithilský vládce seznámil s oběma chlapci
a jim pak o božském luku vyprávěl těmito slovy:

4.
„Jak již víte z vyprávění, svého zetě Mahádévu,
tchán nepozval na hostinu, ten však přišel jsa pln hněvu.

5.
Pak pověděl rozhněvaně bohům všem tam shromážděným,
že oběti, jež mu patří, ty nenechá připadnout jim.

6.

Hazdijí kārjé-dibnítko, jov phendyá: kon lés bišárta, –
Odolés jekhátär léla te pro štétos jov murdárta.

7.

Te darándine xaj léstär Develá te lés mangénas,
te-jovél lačhó vaš lénge, léskro, mālípén rodénas.

8.

Pal skamín joné bešénas, Mahā-déva paruvdyā-pes,
lošaló isās jov lénca te xolín pobisterdyā-pes.

9.

Te Bāró Devél dija la, kāredín paramičítko,
e Devlénge, te-jovél joj, sār o znakov amālítko.

10.

Te phendya jov me-akhén la, te xaj mé-na-našavén la.
La diné Deva-rataske, Mithilakre thagaréske,
kon phendya, mek dro moxtó la te-čhuvén, te-rikirén la.

11.

Žin-ka adava divés joj dro moxtó andré pašlí si,
kuč da kāredín Šivaskri, kaj hāra pālé čhuvdlí si.

IX. Sīta

1.

Jékhvar phúv pre umālín me pharavávas, xiv kērávas,
brázda džindžkirdí kerdyóm me, te kutí sās na pērávas –

2.

Doj andré dre xiv phuvjákre, só dikhjóme? Na patyána:
Čhajorí bārē šukása, lákire jakhá asána!

6.
Zvednuv svůj božský luk on děl, že kdo by z nich zaútočil,
ten by tu ihned mrtev byl, sám by ho na místě zabil.

7.
Ti bohové z něj měli strach a hned ho prosit začali,
aby k nim byl milostivý, o jeho přízeň žádali.

8.
Zatímco spolu seděli, změnil se bůh Mahádév,
spolu s nimi se veselil a pozapomněl na svůj hněv.

9.
Veliký Bůh jim odevzdal do rukou luk pohádkový,
který měl být pro ty bohy znamením přátelské smlouvy.

10.
Řekl jim, aby ho chovali a nikdy ho neztratili.
Ti ho pak svěřili králi Dévarátovi z Mithily,
který rozkázal, aby luk do truhlice umístili.

11.
Od oné doby až dodnes leží v truhlici na dně tam
onen Šivův luk drahocný, jenž byl kdysi králi dán.

IX. Síta

1.
Jednou jsem oral na poli, celou půdu jsem obdělal,
málem jsem zapadl do brázdy, kterou jsem předtím vyoral.

2.
Podívám se do brázdy, a co nevidím – to zázrak je,
děvčátko velice krásné, jež i očima se směje.

3.

Te baxtyása me lijóm la te khārdyóm la me Sītáke.
Mänge čhaj joj te terní si thagarní vaš Videháke.

4.

Ne beršá nakhlé te Sita si bārí, ke jój javéna,
būt rīgéndār thagará te mándār čhákro vást mangéna.

5.

Me phendyóm bārā sārénge, ke doléske la me dáva,
lákro róm dová jovéla, jekh, konéstär me dikháva.

6.

Ke jov si o murš, konéste būt si zór, savó zorjása,
kāredín Bāre Devléskri khetané phandél dorjása.

7.

Ne nikón e thagaréndār, kon Sītákro vast mangénas,
te-hazdén upré sārésa kāredín na vaštuvénas.

8.

Te dživdlé adáj dro fóros, būt phirénas daj te léndār,
džživipén būtér na sās daj nikonéske xaj améndār.

9.

Te-hazdél kon na džánélas kāredín, bāre xolyátär,
bídi kērlas daj, tradásas len phārés e Mithilátär.

10.

Házde kāredín! Džanáka e Rāmáske nin phenéla,
sar hazdésa, tógít Sita vékos tri romní jovéla!“

3.

Velké mé štěstí, že vidím – v brázdě jakoby zasetá.
Tak se zrodila má dcera, princezna Vidéhy – Sítá.

4.

Léta mnohá uplynula, Sítá už velká vyrostla,
četní králové chodili, o ruku dcery žádali.

5.

Opakoval jsem den co den, že pouze tomu dceru dám,
a manželem se jí stane ten, kterého já vhodným shledám.

6.

Takový by to měl být muž, jenž tak prokáže sílu svou,
že obří božský luk ohne a konce sváže třetivou.

7.

Nikdo však z králů přítomných, jež ruku Sítý žádali,
nebyl schopen ani zvednout luk vysoko ve svých rukou.

8.

Ti všichni tu pobývali, chodili v městě sem a tam,
právě proto nikomu z nás život v poklidu nebyl znám.

9.

Ti, co luk ni neuzvedli, velmi se proto zlobili,
napáchali mnoho zlého, i vyhnali je z Mithily.

10.

„Zvedni tento luk, Rámo, ty,“ pravil k Rámovi Džanaka.
„Dokážeš-li ho zvednouti, Síta bude tvá manželka!“

X. Ramáskri zor te lés kro bjáv

1.

„Den Rāmáske te-dikhél jov kâredín Bārē-Devléskri!“
Višvamisra rakiréla: „Šaj ovél, ke báxt si lés kri!“

2.

Te phendyá thagár slugéngé te-janén kārjé-dibnítke,
kaj makhlí si sandalósa té dre šuk si luludyítke.

3.

Dro urdén andré doj dénas pandž šelá muršén, zorjénca,
kon aští te-pošarén-pe, säs urdén oxtó roténca.

4.

Pro urdén, savó tirdénas, o moxtó dothé pašlyólas,
tal e xuph e sasteréstär kâredín, sar khám, phabólas.

5.

Sär dikhjá thagár Džanáka o moxtó kâredínáša,
khetané čhuvdyá jov dlyóni te dikhélas pativáša:

6.

„Kâredín ‘dajá aménde dād dādéstär peridénas,
thagará avré phuvjéndär ke amé dathé javénas,
te-phandén duj agorá xaj e dorjása probinénas.

7.

Ne sāró ivjá säs, dármes, la nikón xaj na phandéla.
Te-tirdél dorí kārjása kón aští? Kon la hazdéla?“

8.

„Šun-ta, Rāma!“ – Višvamisra phénla, péskire jakhénca,
tuke si la te-dikhés tu! Murš san zorálé vasténca!“

X. Ráмова síla a jeho svatba

1.

„Ať se teď Ráma podívá na ten luk Boha Mocného!“
Děl Višvámitra a dodal: „Snad štěstí teď bude jeho!“

2.

A potom pravil král sluhům, by přinesli luk olbřímí,
který byl potřen santalem a ozdoben květinami.

3.

Do jářma se teď zapřáhlo na pět stovek mužů silných,
již měli táhnout obří vůz, který měl osm kol velikých.

4.

Na voze, který ti táhli, truhla ležela na vrchu,
pod jejím kovovým víkem jak slunce pálí zář luku.

5.

Jakmile vládce Džanaka spatřil truhlu s božským lukem
dlaně jako při modlitbě sepal a díval se s úctou.

6.

„Tento náš luk je od předků předáván dalším potomkům,
vládcové z jiných království do naší země jezdili,
aby ho silou ohnuli, tětivou kraje spojili.

7.

Avšak všechno bylo marné, nikdo ho nemohl ani ohnout,
kdo by pak tětivu napjal, kdo by ho v rukou mohl zvednout?“

8.

„Hej Rámo, nyní poslyš mě, jsi silný, máš mocné paže,
luk jdi shlédnout osobně!“ tak Višvámitra mu káže.

9.

Rāma lel e xuph moxtéstär, kaj andré kārjé-dibnítko,
te rakírla, sār-bit péske, ú čhāvó davá kralyítko:

10.

„Me da kāredín devlítko xaj jekhé vastésa láva,
te avrésa e dorjása agorá xaj nin phandáva !“

11.

Višvamitra te Džanáka gódli xaj diné baxtyátär,
Rāma lel te hazdijá la, sār-bit khelinduj, jekhátär.

12.

Jov lijá la e vasténca zoralés te bandykirdyá la,
koköró na žakirdyá jov, sār jekhátär phagirdyá la.

13.

Kāredín, saví diní sās Džanakáskire rodóske,
te-rakhén, saví xaj džálas e papustär unukóske.

14

Te sārě, kan doj terdé sās, xaj pené telé gromóstär,
kaj šundló sās xaj jekhátär phagirdé adá lükóstär.

15.

Jekh thagár te Višvamitra, te čhāvé Dašaratháskre,
na pené, kolyí phadyólas kāredín da bolibnáskri.

16.

„Murš bāró, lurdó, konéste dósta zór vaš e Devléskri,
Kāredín – mro džamutró si, Síta si pro vékos léskri!

17.

Ródos amāró slavútno xaj šelá-beršá jovéla,
kána Rāma Būt-Zorjéngro e Sítá romňáke léla!“

9.

Ráma sňal víko z truhly, do níž uložen byl luk božský,
a tu jakoby sám k sobě, promlouval ten syn královský:

10.

„Já tento božský luk zvednu bez námahy jednou rukou,
druhou potom ohnu kraje a spojím je hned tětivou!“

11.

Višvámitra a Džanaka jásali radostí v davu,
Ráma luk uchopil a jako pírko zvedl nad hlavu.

12.

Držel ho pevně v rukou svých a ohnul lehce na koncích.
Nemohl uvěřit tomu sám, že luk tak hladce byl zdolán.

13.

Tento luk, kdys byl odevzdán do rodiny Džanakovy,
aby byl dlouho uchován, šel vždy od děda vnukovi.

14.

Přitom všichni, co tam byli, na zem upadli tím hřmotem,
který byl slyšet v tu chvíli, když ohnul luk, i s jásotem.

15.

Pouze král a Višvámitra i synové Dašarathy,
zůstali stát, neupadli, když hřímal ten luk nebeský.

16.

„Ten velký muž a bojovník, jenž má sílu pro božský luk,
stává se nyní mým zetěm, navždy je Sítiným chotěm.“

17.

Ihned se naše rodina na stovky let stane slavnou,
jakmile se Síta stane přesilného Rámy ženou.“

18.

Te khārdyá Daśarathás jov, o Džanáka, e čhāvénca,
Bharatása, Šatrughnása, te javja thagár xaj lénca.

19.

Te kērdé bjavá dro fóros Videhákiro šeritko, –
sās trujāl doj dre Mithíla khelibén bāró bjavítko.

20.

Sār phendyá Džanáka, Rāma xaj lijá Sítá romňáke.
Lákšmana jačhjá roméske, jov pejá e Urmílake,
kon isās vaš Džanakáske averé liné xaj čháke.

21.

Džanakáskire rodóstär pánda duj terné čhajénca,
Bhárata e Šatrughnása pindžkirdé-pe te liné-pe
Džanakáskire kamiénca e dujé plyemeňicénca.

Poznámky

3 *Pattradeví*: *pattra* – list, křídlo; *déví* – bohyně.

4 *Patradīn*, Velikonoce, Den vkříšení.

5 *Rši* – mudrc, kněz, obětník (z toho romské rašaj, pozn. překl.).

18.

Na svatbu pozval Džanaka i se syny Dašarathu.
Ten přijav pozvání svaka, přivedl Šatrughnu, Bharatu.

19.

Tehdy se svatba konala v tom hlavním městě Vidéšska,
a v Mithile probíhala též veselice obrovská.

20.

Jak předtím slibil Džanaka, Ráma se oženil se Sítou.
Oženil se i Lakšmana, Urmila byla nevěstou,
jež téhož krále Džanaky byla adoptivní dcerou.

21.

V rodině toho Džanaky byly i dvě mladé dívky,
a Bharata se Šatrughnou tam se s nimi seznámili,
ty Džanakovy neteře pak za manželky pojali.

Přeložil Svetislav Kostić

Literatura

- BHĀGĪRĀTH PRASĀD TRIPĀTHĪ „VĀGĪŚ ŚĀSTRĪ“: Romā (Rām ke vañśaj) yāyāvar logom ki jipsī-bhāṣā. Bhāṣātāṣāṭtvik vivecan. Vārāṇasī 1986, 2005. Viz RDŽ, říj 2006
- BORETZKY, Norbert; IGLA, Birgit. 1994. *Wörterbuch Romani-Deutsch-English*. Wiesbaden: Harassowitz Verlag.
- CALVET, Georges. 1993. *Dictionnaire tsigane-français. Dialecte kalderash*. Paris: L'Asiatheque.
- ROMA. Half-yearly journal dedicated to Roma, their language and culture. No. 31-32, July 1989/January 1990.
- RÁMÁJANA. Podle Válmíkiho sanskrtského textu převyprávěl Dušan Zbavitel. 2000. Praha: Argo.
- RAMAYANA, by Rajagopalachari, Bharatiya Vidya Bhavan, Bombay 1962.
- UHLIK, Rade. 1983. Srpskohrvatsko – engleski rečnik. Sarajevo: Svjetlost.
- VÁLMÍKI, RÁMÁJANAM, ze sanskrtu přebásnil Oldřich Friš. 1957. Praha: SNKL.

Romano džaniben – Ňilaj 2007
Časopis romistických studií

Časopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Toto číslo je výstupem z výzkumného záměru č. MSM 0021620825 realizovaného
na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Toto číslo časopisu vyšlo za finanční podpory České rady pro oběti nacismu.

Projekt je financován za finanční podpory Nadace Arbor Vitae.

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětí holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktor: Peter Wagner
Výkonné redaktorky: Lada Víková a Helena Sadílková
Technická redaktorka: Eva Zdařilová
Recenzovali: doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc.
a Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkci zajiřtjuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně pořtovného a balného)

ISSN 1210-8545
Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyřádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí
být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pořt Praha
č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.